

מונולוג עם הסופר יצחק בינר. שסיפורו „ארץ רחוקה“ מרעיש

השבוע את עולם הסיפורות בישראל

„אל תשלח כתבות, תשלח סיפורים“

● סופר צומח בכפריהושע קצת מבודד. והיר. הוא חי בחברה עובדת ושמה בחלקה. חברה שבוחנת בעיניים מצומצמות את יוצאייהודים שנתוכה. תמיד האבתי לכתוב. אני אוהב גם קולנוע. והזיווג הזה מצוי בי מילדות. לילד ראיתי סרט על המחלת, את חרב במידבר, עם רנה אנדרוס ומרתה תורן. כליכך התרשמתי מההוליוודיות הסכרנית על הארץ. כתבתי על זה חיבור שהשתרע על 10 עמודים. כעבור שנה כתבתי חיבור על מצדה, על הימים האחרונים של גיבורי מצדה. זה היה חיבור מאד עצוב ומאד בלתיהירואי, שדן בעיקר בשאלה: למה להתאבד?

● ההתייחסות שלי לכפריהושע היא דו-ערכית. הרבה אהבה וחום למקום, כפי שזה מצוי בסיפורי שקיעה כפרית. המקום הזה עוררו בבחינות שמורת-טבע העומדת במבחן מול המשברים. יש שם חריצות רבה, ואיזה יושר בסיסי שנישמר ביחסים בין אדם לרעהו. יחד עם זאת מצוייה שם גם איזו קשיחות. אומנם לא הייתי זאבי-בורד בכפריהושע, אבל בעניין הכתיבה הם ראו בזה איוה מיקריות. ותוראל. תושבי הכפר חתמו כפר עלים על דבר ועל דבר לילדים. וכאשר הייתי בין 15 הגיע אלינו איוה ילד זר עם הארץ שלנו. אני הייתי שרוף על עיתונים. וגיליתי שם מודעה על תחרות לבחירת „עיתונאים קטנים“. שלחתי אליהם כתבה + סיפור. מפני שלא ידעתי כמה אני טוב. ואז שלח לי עורך הארץ שלנו, בנימין תמוז, מיכתב הודיע „התקבלת — אל תשלח כתבות, תשלח סיפורים...“

ועד שהתגייסתי לצבא שלחתי סיפורים. המצאתי קבוצת-ילדים, שבלתי-יגיתן היה לזהותם, ושלחתי את הסיפורים על הקבר צה באהבה גדולה של כתיבה. שכיום קשה לי למצוא — כתיבה ללא יסורים וסבל שיש לפעמים בכתיבה — שלחתי 20- עד 30 סיפורים. כעבור שנה התחילו לשלם לי על הסיפורים בהארץ שלנו. כאן אולי המקום לומר, שלבנימין תמוז, יש דבר נדיר — טביעת עין הנוגעת לכתיבתם של אנשים בלתי מוכרים, ואם הגעתי למשהו, זה מפני שבדרכו שלו, של תמוז, הוא די כיוון לי את הדרכת. הוא לחץ עלי אחר הסיפורות בצבא, בנוסח: עזוב את מה שאתה עושה בכפר — ובוא העירה. ורק אחרי שהבנתי, שלא אהיה חקלאי טוב, החר לטתי. וכאשר החלטתי, באתי אל תמוז ואמרתי: „עזובתי את הכפר, אני רוצה עבודה ב„הארץ“! אבל הוא הבחיר לי עיתון זה דבר כובל, ואני נשארתי בלי עבודה. וההימים היו לי קשים מאד עד שהסתי תדרתי בעיר.

„אתה תקפוז

ותשאר באוויר...“

● אבל אם לחזור לכפר, אל אותו צימ צום מבט. הרי שזה היה קצת יוצא-דופן. מזור, מגוחך וקצת לא מקובל להיות „כותב“ בכפר. למזלי הטוב, לא קראו בכפריהושע את הארץ שלנו, ולכן איש לא עשה מזה עניין גדול. ואז, בגיל 17 פירסמתי בדבר השבוע את הסיפור הראי שון שלי כמבוגר, סיפור מאד סטיינסקי, ושמו אדם, הנווד הזקן. הסיפור הופיע בשני המשכים, ומחמת עינם של בני המר שב, חתמתי על זה בשם השטן רן נוב, אבל מהר מאוד גילו זאת. למרות שהדמויות היו אמריקאיות. ואז התחילה במושב כל האייסה-בייסה הזאת, והאנשים אמרו כל מיני דברים, והיה שמה. הם לא הגיעו לכדי השפלה. אבל ההתייחסות הקצת מוזלת מצידם אלי, לא היתה מצב של יחסים מקובלים בין סופר לחברה. כאשר הייתי יוצא אל השדה, היה תמיד משהו שידע לומר שבני-גור קורא בשדה והפרדות מחכות. בעצם, לא הייתי התקלאי האידיאלי. בחברה סגורה נראים כל מיני דברים יוצאי-דופן כתופעות מוזרות. ובדומה לכל חברה סגורה אחרת, הרי שנושמים להם דברים כמו: ערכים, יושר, קשלים בין אדם לחברו, וישנה גם מידה של קשיחות ואיפתיחות מסוימת. אני מאד אוהב את כפריהושע, אבל לא חולם לרגע לחזור ולגור בו. יחד עם זאת, אני מרגיש שבמידה רבה ביתי שם. מישפחתי מתגוררת שם וכל חברי מבית-הספר.

● בצבא הייתי חייל רגיל. קורס מ"כים בג'וערה, ואחרי-כך שירות בבה"ד 4. הייתי חייל במובן של רצון-התנדבות וכושר סבל. זה היה חינוך לבן ההתיישבות להיות מעל לעירונים „הרופסים“, וזה הגיע לשיא. כאשר פרצה לה מלחמת 1956. תרומתו כמ"כ למלחמה היתה בכך שלקחו מאיתנו את המיזר רונים. לכן היינו שבעה חברה שעובנו את הבה"ד על דעת עצמנו והגענו לבסיס-הצנחנים, וביקשנו להתנדב. אני, ביחד עם אחד מפושעי חיפה, התקבלנו ליחידת הצנחנים. ואז נשלח מיכתב לבה"ד 4, וזה היה קשור באיוה קורס צניחה מהיר. אז חורנו לבסיס מבוססים. הייתי אז צנום כמקל, והגענו אל המפקד שלנו, איוה סגן-אלוף קשות, שהיה מרבה לשלוח את חייליו לבית הכלא. היתה לו יד-תותבת, והוא אמר לי: „אתה תקפוז, ותמי שאר באוויר...“ בקיצור, אתם נשמטים כאן...“ אבל היתה לי דביי קות במטרה, דיין היו או הרמטכ"ל, וכאשר הוא ביקר אותי בסמך, ארבותי לו ביחד עם החבר שלי, וכאשר תפסנו אותו הוא אמר: „תפסנו צניחות המקובלים...“ אבל אחרי הפצרה, הוא נתן לנו את כתובתו, אבל ברוב טיפשותנו שלחנו לו את הבקשות בדואר-צבאי, ואז נקראנו למפקד-הבסיס שהודיע לנו, שאם נמשך, הוא יירד עלינו כך שלא נדע מי האבא והאמא

שלנו. ואז היתה בעיתון ידיעה שמשד דיין נסע לתקן את עינו הפגומה בדרום-אפריקה. בינתיים נגמרה לה המלחמה והציונות, וכעבור הרבה שנים הגעתי באחת מעבודותי לבית-דפוס מודרני ומשוכלל, עם עבודה, ומנהל הדפוס רצה מאד לקבל את העבר, וה. כאשר הסכמתי, הבחנתי שיש לו יד תותבת, וראיתי את השם שלו. שאלתי אם היה מפקדו של בסיס מסויים והוא השפיל את עיניו.

● במשך כל שירותי בצבא לא כתבתי מילה ולא חשתי בצורך כלשהו לכתוב. חזרתי לכפר במטרה להיות חקלאי טוב, ובאה פנייתו של אהרן אמיר, שעמד להתחיל בהוצאה-לאור של קשת וקיבל עלי המלצה מבנימין תמוז. הוא ביקש סיפור, ואז חיברתי את המינגל. סיפור שהוא במישרין תיאור של חוויה צבאית, תיאור העוסק בחייל יוצא-דופן שיושב בכלא. אמיר קיבל את הסיפור משך שנים רבות כדגם שלפיו אני צריך לכתוב. תוב. האמת היא, שבסיפור הזה שורתי את חוויית הכלא הצבאי, שבו ישבתי.

כתיבה באוטובוס

● אחרי המינגל התחלתי לכתוב סיפורים בעלי גוון סורי-יאליסטי שלא היו קשורים לזמן או למקום. סיפורים כמו אלכסנדר הגדול שפורסם בקשת לפני הירח שפורסם בהארץ, סיפור שעלילתו מתרחשת בקצה העולם. הסיפור היה חצי פוליטי. האמת היא שהפוליטיקה תמיד משכה אותי בכתיבה. בכל אופן, אחרי זה היה לי נתק קטן עם תמוז, שרצה ממני סיפור, והוא חשב שהסיפור רע, ואני אמרתי לו שאיני רוצה יותר לפרסם בעיתון יומי.

● במלחמת ששת הימים הייתי באוגר דת הפלדה. הייתי סתם חייל בוחל"מ, בי-יחידה שגוייסה ראשונה כבר בחודש מאי, לא הכרתי איש ביחידה, וביליתי את כל זמני עם ההרפתקנים של הרולד רון בינס, עד המלחמה. כאשר היא פרצה והתחילו הסיירות, סיימתי את קריאת ה"ספר. ואז עברתי את המלחמה מבלי ליי-רות כדור אחד. לא שנמנעתי — פשוט לא יצא. הלכתי מכות עם חייל אחד שירה במקלע כבד על חייל מצרי שנמלט הר-חק באופק, אבל אם לשוב לעניין תמוז, הרי שהוא ביקש סיפור, ואני נסעתי לירושלים למלון במזרח-ירושלים, וכתבתי סיפור ש-הוא יותר דוקומנטציה מאשר סיפור. קרא-תי לו קול החיל בדשא ליד הנחל.

● ממש באותה תקופה פורסם ספרי האיש שמש. מסתבר, שלרוב אני כותב כאשר לחצים עלי. „ישראל הר, עורך סירות תרומי, ביקש שאכתוב לו רומן. היה לי אז רק את הרעיון. כתבתי פרק, והפרק מצא חן בעיניו, והוא התחיל לל-חוז עלי כפראות. זה לקח לי למלעה מי-שנה. באותם ימים עדיין לא הייתי זעיר-בורגני, עם מכונית. נסעתי באוטובוס, והייתי כותב בנסיעה, כמוכה דיבור, כפי-קס. אחרי-כך הייתי מעבד את הדברים בבית. בסוף גמרתי את הכתיבה ומסרתי לישראל הר. הנחתי לו את כתביהדי מחתת לדלת שלו, וכעבור כמה ימים הגיעה גלויה נלהבת ממנו. אבל אחרי זה התחילו הצרות. הספר שלי היה גדול מדי לפורמאט של תרומי. על כל העניין הזה שמע יהודי בשם יוד? ברמרי, אדם מיוחד ויקר, שאיננו עוד. יודל לקח את כתביהדי הולך אל א"ד שפיר (שהיה עורך בעט עובד). ואמר לו: „תנירו כן או לא, אבל תנירו תוך שבוע...“ והם אמרו „כן“, הספר היה צריך לראות-אור בקיץ 1968. המלחמה היתה בסוף אביב 67 וכאשר חזרתי מהמלחמה, הספר היה מוכן. לא היה לי חלק בעריכה שלו. הספר היה פשוט עובדה מוגמרת. אבל אם לשוב למלחמה, אני שכחתי את ענייני האיש שמש. אבל פתאום, כעבור זמן, קיבלתי מיכתב מהמוסד הצבאי של אליעזריש, ומצאתי דמיון בין הדברים שכתבתי לאל-עריש. ואז באו אלי מעט עובד וסיפרו לי על שתי אחיות יהודיות, שהיו נשואות לערבים, ושנראה כאילו כתבתי עליהן.

יצחק בינר (43), נולד בכפריהושע, למד באוניברסיטת תל-אביב. פורסם ב„הארץ“, „קשת“ ו„סימון-קריאה“. ספריו: „האיש משם“ (1967), „שקיעה כפרית“ (1976) ושני סיפורי ילדים: „בעיקר בות מבעיקר השרות“ (1967) ו„קיי שונה“ (1978). על רקע גידולו, ועל ראייתו את עולם הסיפורות סיפר יצחק בינר דן עומר:

מונולוג

עורך בעט עובד). ואמר לו: „תנירו כן או לא, אבל תנירו תוך שבוע...“ והם אמרו „כן“, הספר היה צריך לראות-אור בקיץ 1968. המלחמה היתה בסוף אביב 67 וכאשר חזרתי מהמלחמה, הספר היה מוכן. לא היה לי חלק בעריכה שלו. הספר היה פשוט עובדה מוגמרת. אבל אם לשוב למלחמה, אני שכחתי את ענייני האיש שמש. אבל פתאום, כעבור זמן, קיבלתי מיכתב מהמוסד הצבאי של אליעזריש, ומצאתי דמיון בין הדברים שכתבתי לאל-עריש. ואז באו אלי מעט עובד וסיפרו לי על שתי אחיות יהודיות, שהיו נשואות לערבים, ושנראה כאילו כתבתי עליהן.

„מנותק מעולם הסיפורות והסופרים“

● פוליטיקה היא חומר גלם נהדר לסיפורות, ומה שקורה בארץ בשנים האחרונות הוא כזה, אבל זה תלוי איך אתה מס-תכל בו — ומבט מקרוב אינו מבט אחראי לסופר — אבל זה חומר נהדר. יש מקום להרבה פומפאזיות והרבה פלקטיות. ● אני מנותק מעולם הסיפורות והסופרים, כימעט ולא הולך לערבים סיפורתיים, אלא בכפייה, כאשר אין לי ברירה. אני אומנם חבר באגודת הסופרים, אבל אני לא מתכוון להיות מעורב, ולא נראית לי אגודת הסופרים כאיגודי-מקצועי. יחד עם זאת אני לא רואה את הסיפורות כמקצוע, וגם אם הייתי יכול להיות מסופרות, וזה מתחיל להתקרב — ישנם תמלוגים, תירגומים, סרטים וטלוויזיה — אבל אני לא הייתי רוצה להפוך את זה למקצוע. יש בזה משהו ניתוק. „יהודה עמיחי אמר פעם, ששירה זה דבר חשוב — אבל זה לא הכל! וחשוב מאד להתעסק בדברים אחרים. כדי שלא תכתוב בלחצים של פרנסה. אבל אם לא להצטנע, הרי שאני מרגיש, שהיה עושה לי טוב מאד אם אחת לכמה שנים הייתי יוצא מהעבודה בגני צה"ל, לכתוב שנה אחת בשקט. אבל זה קשה מאד בארץ. אדם אינו יכול לעמוד בלחצים של כתיבה וחילטורים. הנה, יש לי רומן בכתור ביים שפרקים מתוכו פורסמו בסיון קריאה. אבל איוה חמש שנים שלא נגעתו בספר, מפני שאני צריך להתנסות לדברים אחרים. יש אשה, יש שני ילדים, ואפילו כלבה, ועלינו גם לאכול.

עברת. מאטייה מציג גלריה של דילמות סאטיריאניות על-מנת לשחרר עצמו ממצב אנושי זה. מאטייה חושש לשאת את מאר-סל לאשה, פן יאבד את „הירות“, וזאת למרות שבע השנים הטובות של יחסי המשניים. חשש זה מוציא את מאטייה למסע להשגת 4000 פראנקים, לביצוע הגרידה.

מאטייה פונה לאחיו, ז'אק, ולידו בעבר — ושניהם מסרבים להלוות לו, כל אחד מתוך מיניעו. אחיו, מתוך תיקוה שהריונו של מארסל עשוי לברגנו את מאטייה, ואילו ז'אק מרוב בגלל עלומו המתוסבך וההומוסקסואלי. ברוזמנית כבול מאטייה בעולמו הבורגני, החותר לעולמם של תלמידו בורים ואחותו של בורים, איווה. המסמלת למאטייה את החופש לו הוא שואף. במקביל מנהל בורים רומן מעוות עם זמרת מזדקנת של מועדוני-לילה, לזיה מונמרו.

סאטיר טוהה את מהלך העלילה של נפשותיו הפועלות לעמדות של אייכות לסגת אחרונות. למשל, מאטייה מנסח את עולמו במילים: „לא יכולתי לקחת את הכסף (כספה המר מונטרו) — הירחתי אינה אלא מיתוס — הצדק עם בריחה — וחיי ניבנים מלמטה על-ידי העקות ברזל. אין החלום הירחי והמקד לפרוענות להיות לא-יכולים. להיות תמיד משהו אחר מבני משתעשע זה שנה תמימה עם שני יונקי שהנני. כדי לא להיות מבילי שלי אני שדיים אלה... כדי לא להיות בן מעמדי אני מנתפת בכתביעת שגאלי, לשוא: הנני בורגני, ניבצר ממני לקחת את כספה של לולה, מיני המאבו שלהם הטילו עלי מורא. כדי להימלט ממיני אני שוכב פה ושם עם פלנית ואלמנית, בהסממתה של מארסל, ומסרב בעקשנות להתייצב בלתי-כה לרשעים נישואים. לשוא. הנני נשוי, חיי הם חיים של בעל ואשה...“

מאטייה חש כי נעוריו חלפו וחיי ניר-אים לו כמפולת. אחיו ז'אק צודק, כאשר הוא אומר למאטייה: „התבונן נא היטב בעצמך: אתה בן שלרשים וארבע, שיערך כבר מירדלל כמקצת — לא כמו אצילי, זה נכון — אין כן עוד דבר מביר-השחר-רת, חיי-הבהימה אינם הולמים אותך כל עקר. דורף-אב, מה זה בכלל, הבהימה? זה היה יפה מאד לפני מאה שנים, ואילו היום זאת חבורת תרתי-יבוחים, שאינם מפוכנים ושאחרו את הרכבת. הגעת לגיל התבונה, מאטייה, הגעת אליו או שצריך היית להגיע אליו...“ וכאן מציג ז'אק למאטייה 10 אלפים פרנק אם ישא את חברתו המעוברת לאשה.

בינתיים מחליט דניאל לשאת את מארסל, ומנהל את השתלשלות העניינים בסיפור לכיוון זה. מארסל החפצה להעניש בעזרת דניאל את מאטייה. מאיצה את תחושת המפלה של מאטייה. המחשה של תחושה

שער הספר „גיל התבונה“ „הנני בורגני“

זו מתבהרת כפועל-יוצא של תיאור מיל-מתהאורחים בספרד, והתחושה של מאטייה היודע, שאם היה יוצא כמתנדב למלחמת-האזרחים, הרי שלא היתה נוגסת בו תחושת המפלה. אכן, בדומה ליצירות אחרות, עוסק דרכי החירות בעיקר בהפגנת (המשך עמוד 78)